
Teologija mira

U čovjekovu razvoju, koji je tijekom povijesti bio dugotrajan i spor, posljednjih 150. godina čovječanstvo je bilo svjedokom kulminacije ljudskoga nastojanja da osmisli brojne načine dosizanja krajnjeg cilja mira i napretka. Raznorodni politički sustavi - monarhija, diktatura, kolonijalizam, imperijalizam, fašizam, socijalizam, komunizam, vođena demokracija i slični, bili su prihvaćeni u različitim dijelovima svijeta, ali su postupno odbačeni. Demokracija, najbolji od svih sustava, polako i šepavo napreduje te nije postigla željenu svrhu. Izniman napredak na polju znanosti i tehnologije svakako je učinio život mnogo ugodnijim, ali nije nimalo pridonio trajnoj ljudskoj sreći. Upravo obratno, život je postao stresnijim nego što je to ikada prije bio. Izazovi dvadeset i prvog stoljeća su procijenjeni i sagledani od strane znanstvenika s hladnom uzdržanošću i objektivnošću. Ovisnost o drogama, promiskuitet, ponašanje bez poštivanja etičkih načela, endemično nasilje, ozbiljni gospodarski i ekološki poremećaji, demografska eksplozija, stvarnost pred kojom nema smisla zatvarati oči. Bolest modernog društva tako je duboko ukorijenjena da ju je moguće izliječiti samo putem duhovne revolucije u srcima i umovima ljudskih bića.

Je li ona moguća? Očekivati tako nešto bila bi utopijska uzaludna nada? Nipošto. Unatoč tome što govore zagovornici scenarija propasti, postoje znakovi nade u današnjem svijetu. Takav jedan znak nade jest porast mirovne ili antiratne svijesti širom svijeta. U Hrvatskoj, kao i u gotovo svim zemljama svijeta, više od 70 posto građana u nedavnim anketama izjasnilo se protiv nasilja i globalne ratne prijetnje. Antiratne demonstracije proteklih tjedana obišle su čitav svijet. Prvi put u povijesti čovječanstva mirotvorci cijelog svijeta 15. veljače 2003. demonstrirali su protiv rata zajedno u istom času. Golem je to obrat. Najvažniji rezultat tih demonstracija

je globalizacija solidarnosti. Globalna solidarnost nenasilju pokazuje se tako kao jedini izlaz za čovječanstvo.

U ovom kontekstu otpora ratu i stradavanju civila, teologija je pozvana snažnije istaknuti biblijski sadržaj riječi *šalom* i probuditi još uvijek tromu mirovnu svijest mnogih katolika.

Mir je središnja tema biblijskih spisa. Temeljno značenje riječi 'šalom' (blagostanje, blagoslov, spas, život, zdravlje, sreća) daleko nadilazi negativni pojam mira koji podrazumijeva odsutnost rata, tj. otvorene i kolektivne primjene nasilja. Biblija na mnogim mjestima govori o čežnji naroda za mirom i okončanjem državnog (političkog) nasilja, o nadi u dolazak "Kneza mironosnog" koji će tako vladati da "miru neće biti kraja" (usp. Iz 9,6). "Narod na narod neće mača dizati niti se više za rat vježbati" (Mih 4, 3). Da Bog hoće mir, a ne vladavinu nasilja, u Bibliji se izražava i time što Bog ne obraća samo srca ljudi, već će prekovati i uništiti instrumente nasilja (naoružanje): "Do nakraj zemlje on ratove prekida, lukove krši i lomi koplja, štitove ognjem sažiže" (Ps 46,10).

Biblijski 'šalom' stoga nije puka apstrakcija i ne može značiti samo duševno stanje unutarnjeg mira. Unutarnji mir se uvijek povezuje s izvanjskim društveno-političkim mirom. Pojam 'šalom' usmjeren je protiv nasilja među ljudima, ali i protiv očuvanja status quo, ako to znači ekonomsko iskorištavanje, psihički strah i političku neslobodu. Biblijski mir zahtijeva ostvarenje pravednosti (usp. Iz 32,17; 48,18). Mir je sadržaj Isusova navještaja o kraljevstvu Božjem. Izvještaj o rođenju Isusovu donosi anđeosku pjesmu: "Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir ljudima, miljenicima njegovim!" (Lk 2,14). Bogu se oduzima 'slava' svaki put kada se ljudi pripremaju na rat. Pax Christi, za razliku od Pax Romana, započinje od običnih, siromašnih i jednostavnih ljudi (pastiri), u štali, a ne u palači kraljevskog dvora.

Tijekom povijesti kršćanstva postojala su tri različita stava prema pitanju rata, odnosno obrane mira: prakršćanski pacifizam, teorija "pravednog rata" i ideologija "svetog rata". Nažalost, često se Isusova izjava: "Ne mislite da sam došao mir donijeti na zemlju. Ne, nisam došao donijeti mir, nego mač" - okrutno zloupotrebljavala. Ona nije uperena protiv mira Božjega, već protiv lažnog mira i onih koji ne podnose "proročko uznemirivanje" vlastite neosjetljivosti i ravnodušnog spokoja.

U temelju prakršćanskog pacifizma možemo prepoznati tri teološka motiva: prvi, zabrana ubijanja kako je to izraženo u Petoj Božjoj zapovijedi (usp. Izl 20, 13), drugi, prva Božja zapovijed koja

zabranjuje štovanje drugih bogova, pri čemu Rimsko Carstvo bijaše najmoćnije božanstvo i najnasilniji kumir (idol); treći, Isusova zapovijed ljubavi prema neprijateljima u Govoru na gori. Tako se unutar prvih kršćanskih zajednica razvio odmak prema političkoj, ekonomskoj i vojnoj moći Rimljana koji je varirao od iznuđene lojalnosti do prakse otvorenog otpora.

U povijesnim udžbenicima Pax Romana često se prikazuje kao pozitivni poredak, kao dobro vođeni sustav, a rimska izgradnja putova i vodovoda, rimsko pravo i sl., smatraju se velikim kulturnim tekovinama. Stvarna bijeda stanovništva, o kojoj bez uljepšavanja svjedoče evanđeoski izvještaji, stavlja u pitanje takve benevolentne predodžbe o vladavini Rimljana. U stvarnosti Pax Romana značio je podčinjenost i bijedu, izrabljivanje i porobljavanje, obespravljenost i neslobodu. U sklopu 'pacifikacije' porobljenih naroda treba vidjeti i Isusovo razapinjanje kao odraz barbarskog stanja rimskog duha.

Krilatica: "Mir i sigurnost" (usp. 1 Sol 5,2) na koju se Pavao poziva, bijaše čista rimska promidžba i ideologija, posljedica krvavog tlačenja. Već je prorok Jeremija kritizirao lažnu mirovnu propagandu (usp. Jr 6,14). Temelj mira bijaše rasprostranjeni militarizam Rimljana. Samo vojna moć mogla je održati i jamčiti Pax Romana.

Prvi kršćani nisu se nikada pasivno podložili totalnom nasilju Države i svoj su pacifizam uglavnom živjeli na način nenasilnoga, pasivnog otpora koji je počivao na odbijanju suradnje. Bilo je kršćanskih mučenika koji su radije umirali nego uzimali mač u ruke (npr. sveti Martin iz Toursa (316.-397.)). Nakon konstantinovskog obrata (313.), nastalo je Augustinovo učenje o "pravednom ratu" koje je kasnije sustavno razradio Toma Akvinski. A za ideologiju križarskih ratova, rat je bio 'sveto', Bogu ugodno djelo kojim se uništavaju neprijatelji Božji. Kroz povijest kršćanstva uvijek se iznova pokušavalo spajati nespojivo: Pax Christi i Pax Romana. Kršćanski mir međutim nije "od ovoga svijeta" (usp. Iv 14,27).

Premda je kršćanski mir "dar Božji", on ne pada s neba! Mir ima svoju cijenu. Treba htjeti mir, izabrati mir i zalagati se za mir. U tom smislu Isusovo mirotvorstvo ostaje trajno nadahnuće kršćanskom nasljedovanju. Sramotno je stoga kada neki današnji teolozi mirotvorstvo sadržano u Isusovim blaženstvima i u Govoru na gori pokušavaju "razvodniti". Tako se tvrdi da se ne bi smjelo odveć doslovno shvatiti konkretne etičke zahtjeve koji proizlaze iz Govora na gori i koji zasijecaju u prevladavajuću političku praksu. To bi bio "politički biblicizam", smatraju oni. A Isusov govor o "novoj

pravednosti" (usp. Mt 5,20) treba dobro "ogradi" od bilo kakvog politički ostvarivog ideala pravednosti. Stvarnost radikalne ljubavi o kojoj Isusov život i poruka jasno svjedoče namijenjena je "maloj grupi posebno svetih". Tako srce Isusova učenja, Govor na gori, ostaje zarobljen tzv. načelnim stavovima, teološkim teoretiziranjem ili ravnodušnim privatiziranjem. Oni pak koji pokušavaju živjeti Isusovo učenje, diskvalificiraju se kao "samozvani" mirotvorci koji se ionako ne mogu približiti vlastitom perfekcionističkom zahtjevu. Takvi "teolozi" međutim neumorni su kada treba širiti pesimizam utemeljen na navodnoj "premoći grijeha" u čovjeku i u svijetu.

Umjesto zahvalnosti Bogu za moderne mirotvorce, teološka i crkvena svijest često je začuđujuće slijepa, strašljivo bespomoćna, a katkad i cinična. Izričaj "mirotvorci" (usp. Mt 5,9) stajao je na rimskim kovanicama jer su rimske careve častili takvim naslovom. Isus tu riječ primjenjuje na obične ljude i njima obećava blaženstvo. On se obraća "malim ljudima", ženama, ribarima i uči ih da budu istinski mirotvorci koji neće pasivno podnositi ono što nije Božja volja.

"Proročka" teologija mira uzima ozbiljno Isusovo mirotvorstvo i u evanđelju vidi alternativni put. Drugačiji odnos prema nasilju koji se prakticirao u prakršćanskim zajednicama, poziv je današnjim kršćanima da ne sudjeluju u modernim krvavim "arenama nasilja". Nijedan kršćanin ne može zaobići pitanja kao što su: Kakav je moj stav prema vojnoj sili? Kakvo je moje kršćansko mirotvorstvo? Na koji se način odupirem strukturama nasilja? Jesam li nazočan među onima koji podižu svoj glas protiv nepravednosti i nasilja?

Ljudi trebaju više znakova nade da bi se mogli suprotstaviti onima koji pripremaju i pozivaju na rat. Ta nada je pohranjena u biblijskom pojmu 'šalom', u Isusovom Govoru na Gori, u prakršćanskom pacifizmu, i u mnogim hrabrim današnjim mirotvorcima. Ta nada nije Pax Americana. Kršćanska nada traži odlučno odbacivanje novca i nasilja kao lažnih temelja "mira i sigurnosti" u svijetu. "Doista, on je mir naš, on koji ... pregradu razdvojnici, neprijateljstvo (a ne neprijatelja!) razori u svom tijelu ..." (Ef 2,15).

Andelko Domazet